

NIEKOĽKO POZNÁMOK K PREDBYZANTSKÝM A BYZANTSKÝM DEJINÁM RÓMOV

Anastazij MOMOT

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove,
Prešov, Slovenská republika

DEJINY RÓMOV VO VŠEOBECNÝCH KONTEXTOCH

Dlhodobá koexistencia Rómov s majoritnou spoločnosťou vedie k explicitnej neoddeliteľnosti. Etnografická genéza Rómov sa nemôže skúmať, systematizovať a kompletizovať separovane, bez historických súvislostí a kontextov jednotlivých európskych národov. V rámci variability a špecifickosti vývoja starého kontinentu je potrebné históriu Rómov vnímať v lokálnych kontextoch.⁶⁹⁸ Dlhodobá existencia Rómov v európskom kultúrnom priestore sa prirodzene - priebehom času, ale aj umelo - cielenými intervenciami mocenského aparátu, odrazila v spôsobe života Rómov. Výsledkom mnohých determinantov je heterogénne etnikum, ktoré sa jazykom, zvykmi a celkovou kultúrou diferencuje viac ako samotní Slovania alebo iné národy Európy.

Tradičná rómska kultúra nie je literárne zameraná. Kultúrne axiómy sa zachovávajú orálnou cestou v rodinných a komunitných väzbách. Najstaršie dejiny Rómov odhalili a sumarizovali najmä nerómski autori. Veľké zásluhy v tejto oblasti má lingvistická komparácia a bádatelia W. Marsden, F. Miklosich a A. F. Pott. Počiny Rómov skúmať a spoznávať svoju minulosť vznikli neskôr. Tragické osudy nomádov v západnej Európe podnietili rómskych intelektuálov pre vytvorenie historického skeletu, ktorý nabádala všetkých Rómov k zjednoteniu. V rámci národných emancipačných snáh autori akcentujú obdobie neskorého

⁶⁹⁸ Etnogenéza Rómov je na našom území kvalitatívne lepšia ako v krajinách západnej Európy. Industrializácia a celkový hospodársky pokrok bol v strednej a východnej Európe pomalší ako v jej západných častiach. Tradičné rómske remeslá nachádzajú uplatnenie v krajinách s veľkým podielom agrárneho hospodárenia. Západné cechové a neskôr manufaktúrne hospodárstvo priestor pre uplatnenie minimalizovali.

stredoveku v západnej Európe, otrocké postavenie Rómov vo Vlašsku, obdobie II. svetovej vojny a mnohé iné tragédie v histórii. Na druhej strane vytvárajú alternatívu k zaužívanej teórii o najnižšom stratifikačnom postavení Rómov v indickej stavovskej spoločnosti. V týchto kontextoch vzniká pluralita poznatkov a najmä rozštiepenosť názorov, ktorá je vo všeobecnosti prínosná, ale parciálne škodlivá, hlavne pre vytvorenie platformy ďalšieho skúmania.

Je všeobecne známe, že vedecké bádanie je založené na striktne pragmatických paradigmách. V prípade zrodu bádateľskej činnosti v súvislosti s pravlasťou Rómov logickým konštruktom predchádza náhoda. Vo vedeckej literatúre sa traduje historka o kalvínskom kazateľovi Istvánovi Valyim zo Szatmaru, ktorý okolo roku 1760 na štúdiách v holandskom Leydene spoznal niekoľkých študentov z indického Malabaru.⁶⁹⁹ Jazyk jeho kolegov mu nápadne pripomínal reč Rómov z okolia Komárna. Valyi spísal okolo tisíc slov svojich kolegov, ktoré po návrate zo štúdií predložil Rómom zo svojho rodiska. Prekvapujúco Rómovia väčšine z nich rozumeli a vedeli ich preložiť. Tento objav o 16 rokov neskôr publikoval učenec Georg Pray v časopise Wiener Anzeigen.⁷⁰⁰ Valyivo zistenie podnietilo vedecké dokazovanie indického pôvodu Rómov.

Zosystematizovaný, usporiadaný a dokázateľný súbor poznatkov o rómskej histórii vzniká až v období osvietenstva.⁷⁰¹ Stredoveké a predosvietenské poznanie histórie Rómov sa obmedzovalo na dohady, ktoré pramenili najmä z kultúrnej a antropologickej podobnosti.

⁶⁹⁹ Pozri KOPTOVÁ, A. - SCHMIDT, S. 2001. *The Truth about Roma – Pravda o Rómoch*. Košice: Kesaj, 2001. s. 3.

⁷⁰⁰ Pozri HANCOCK, I. 2005. *My rómsky národ – Ame sam e Rromane džene*. Bratislava: Petrus Publishers, 2005. s. 31.

⁷⁰¹ V kontextoch zvyšujúcich sa snáh vzdelancov o kultúru obyčajného ľudu v Uhorsku vzniká dielo *Von den heutigen Zuständen, sondebaren Sitten und Lebensart, wie auch von den übrigen Eigenschaften und Umständen der Ziguener in Ungarn* spišského osvietenca Samuela Augustiniho ab Hortisa. V rokoch 1775 a 1776 vyšlo v časopise *Kaiserlich Königlich allergrnädigste privilegierte Anzeigen aus sämtlichen Kaiserlich königliche Erbländer* na pokračovanie spolu 39 častí tohto diela. Ab Hortis bol pozitívne naklonený k objavu Istvána Valyiho, ale k exaktnému poznaniu (na základe lingvistických rozborov) rómskej pravlasti významne prispeli najmä západní učitelia. Pozri AB HORTIS, S. A. 1995. *Cigáni v Uhorsku*. Bratislava: Štúdio dd, 1995, s. 3.

Vtedajšie teórie sa zakladali na tendenčných a účelových legendách.⁷⁰² Rómovia v západnej Európe slobodne migrovali za príležitostným zamestnaním. Na našom území väčšina mala stálu prácu, najmä vzhľadom na potreby agrárneho vidieka. Obdobie akceptácie sa v literatúre označuje ako zlatý vek Rómov v Európe.⁷⁰³

PREDBYZANTSKÉ OBDOBIE A NAJSTARŠIE DEJINY RÓMOV

V problematike najstarších dejín Rómov existuje množstvo názorov a teórií, ktoré sa medzi sebou prirodzene konfrontujú. Implicitné rysy poznania sa objavujú vo všetkých sférach tejto problematiky. Príčinou je deficit primárnych historických prameňov - archeologických objavov a literárnych zdrojov. Frekvencia výskytu písomnosti s rómskou tematikou sa zvyšuje až v 14. storočí. Skoršie pramene sa objavujú sporadicky, sú rozporuplné a ťažko verifikovateľné. Dôveryhodným prameňom poznania je jazyk a dharmická monoprofesijnosť rómskych džátí. Vychádzajúc z Pottovej prizmy spoločného základu všetkých rómskych dialektov s istotou môžeme potvrdiť indický pôvod a spoľahlivo načrtnúť mapu migrácie Rómov.

Teória o postavení predkov Rómov v hierarchii indických džátí má dve základné konotácie. Prvá hovorí o vpáde árijského kmeňa, ktorý okolo roku 2000 pred n. l. expandoval zo sibírskych stepí na indický polostrov. Aby si dobyvatelia uchovali svoju zvrchovanosť, vytvorili religiózne inšpirovaný⁷⁰⁴ spoločenský systém várn a džátí. Niektorí autori poukazujú, že Dómovia – predkovia Rómov, patrili k pôvodným

⁷⁰² Legendy, ktoré vytvárali všeobecne uznávaný názor o pôvode a povahe Rómov vznikali dvomi spôsobmi. Niektoré šíрили samotní Rómovia, aby vysvetlili svoj príchod do Európy a zabezpečili si podporu okolitého spoločenstva. Vznik legend pravdepodobne podnecovali aj cirkevné a vládnuce kruhy, aby ospravedlnili perzekúcie Rómov.

⁷⁰³ V roku 1423 cisár Žigmund Luxemburský na Spišskom hrade udelil najznámejšiu ochrannú listinu (tzv. glejt) nomádnej rómskej skupine. Tento glejt zaručoval všeobecnú ochranu a možnosť usadiť sa. V tom období sa skupina Rómov usadila v obci Behárovce pri Spišskom Podhradí.

⁷⁰⁴ Vznik spoločenských stavov je odvodený od jednotlivých údov tzv. paruša, ktorý sa v mikrokozme prirovnáva k človeku. Transcendentný duch sa prejavuje rečou (brahmani), je chránený ramenami (kšatriovia), podopieraný stehnami (višiovia) a nosený nohami (šúdrovia). Iba v tejto rovnováhe môže sociálny organizmus pracovať primerane.

obyvateľom Mohendžodaro – harapskej civilizácie.⁷⁰⁵ Vznik kastového systému viedol k marginalizácii a degradácii podrobených skupín obyvateľstva, rovnako aj Dómov. Skupiny Domov začali migrovať na západ, pretože im nevyhovoval nadobudnutý spoločenský status. V týchto kontextoch sa exodus z pravlasti datuje skôr, do dôb pred Christom.

Druhá hypotéza vychádza z rómskej dogmatickej monoprofesijnosti. Podľa N. Bessonova predkovia Rómov slúžili na panstvách maharadžov a brahmanov. Vychádzajúc z dharmy, niektorí zabávali pánov hudbou a drezírovaním zvierat, iní zabezpečovali chod palácov a vykonávali rôzne remeslá.⁷⁰⁶ Príčinou exodu je strata zdroja obživy dôsledkom početných bojov medzi maharadžami. Migrácia Rómov z pravlasti nebola organizovaná, naopak prebiehala v mnohých etapách a počas niekoľkých storočí.

Výsledok prvej a druhej hypotézy nevylučuje pragmatické kauzality neskoršieho exodu Rómov. Jeho datovanie pri prvej hypotéze nutne vedie k hlbším dejinám, čomu odporuje lingvistická analýza - absencia stredného rodu v rómskych dialektoch⁷⁰⁷. Druhá hypotéza poskytuje široký priestor pre chronologické umiestnenie exodu a súhlasne vyznieva so súčasnými poznatkami štruktúry rómskych skupín a ich kultúrne determinovaných intraskupinových vzťahov. Takmer je isté, že exodus Rómov nebol vopred plánovaný ani spoločný. Skupiny rôznych džátí a updžátí migrovali na západ za prácou v odlišných časových horizontoch. Dôvody boli pragmatické – slabý odbyt služieb a obstarávanie obživy. Niektoré skupiny sa viackrát vracali na predošlé miesto, migrovali v určitých lokalitách a pomaly postupovali na západ. Skupiny, ktoré v regióne našli dlhodobé uplatnenie sa začali

⁷⁰⁵ Pozri HORVÁTHOVÁ, J. 2002. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: Člověk v tísní, 2002, s. 5.

⁷⁰⁶ V tomto kontexte je zřejmé, že predkovia Rómov nemohli patriť k najnižším džátí v kastovom systéme. Prítomnosť niektorého z členov najnižšej spoločenskej vrstvy (tzv. Pancamas) rituálne znečisťovala člena vyššej džátí. Pozri БЕССОНОВ, Н – ДЕТЕТЕР, Н. 2000. *История цыган – новый взгляд*. Воронеж: ИПФ, 2000. s. 8.

⁷⁰⁷ Podstatné mená v rómskom jazyku majú dva rody – mužský a ženský, pričom sanskrt a jeho zjednodušená modifikácia prákrť používajú tri rody. Lingvistický prechod medzi prákrťom a novindickými jazykmi sa datuje od 5. storočia, kedy sa stráca používanie stredného rodu. Rómovia museli zákonite opustiť indický jazykový priestor neskôr ako v 5. storočí.

sedentarizovať a asimilovať. Jedine takto sa dá vysvetliť vysoký počet perzských slovných výpožičiek v rómskych dialektoch.

Migrácia Rómov z pravlasti sa konštruovala na základe Pottovej teórie priamej závislosti množstva slovných výpožičiek na vzdialenosti sedentarizácie Rómov od pravlasti. Prvou krajinou, kde sa Rómovia objavili bola Perzia. Z tejto oblasti sa zachovala v romistických kruhoch často pranierovaná a konfrontovaná zmienka perzského básnika Firdausiho zo začiatku 11. storočia. Podľa eposu Šáh – náme, kráľ Bahram V. Gur v 4. storočí pozval z Indie 12 000 muzikantov a artistov, aby veselili poddaných pri prácach. Keď muzikanti spotrebovali všetky potraviny a dary, ktoré mali k dispozícii, žiadali o ďalšie. Kráľ požiadavke nevyhovel a vyhnal ich z krajiny.⁷⁰⁸ Populárna, rovnako ako aj vedecká literatúra zväčša tento zdroj kopíruje ako historický fakt. Niektorí autori však poukazujú na existenciu národa Domarov, ktorých jazyk sa nápadne podobá rómskym dialektom. Domarovia stále žijú v Sýrii. V 19. storočí vedci zistili existenciu ďalšieho národa. Lómovia, ktorí žijú v Arménsku, taktiež požívajú množstvo indických slov. V literatúre všetky tri národy boli označované ako „Gypsies“.⁷⁰⁹ Zmier o prijatí alebo odvrhnutí hypotézy o nevďačných muzikantoch v Perzii nie je možný. Jednoznačné však je, že príbeh utvrdzuje „vedecky doložené“ stereotypy a protirómske nálady.

Arménsko ako tranzitná krajina migrácie Rómov rovnako spadá pod konfrontačné pole názorov. E Marušiaková a V. Popov naznačujú, že Miklosichov výskum preukázal silný jazykový vplyv arménskych slov v dialektoch európskych Rómov.⁷¹⁰ Vychádzajúc z toho dedukujeme, že pobyt Rómov v Arménsku trval dlhšie časové obdobie. M Hübschmannová vysoký počet slovných výpožičiek objasňuje početnou arménskou menšinou v Byzancii.⁷¹¹ Arméni žili roztrúsene

⁷⁰⁸ Pozri NEČAS, C. 1993. *Rómové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Ateliér Kráčalík, 1993. s. 11.

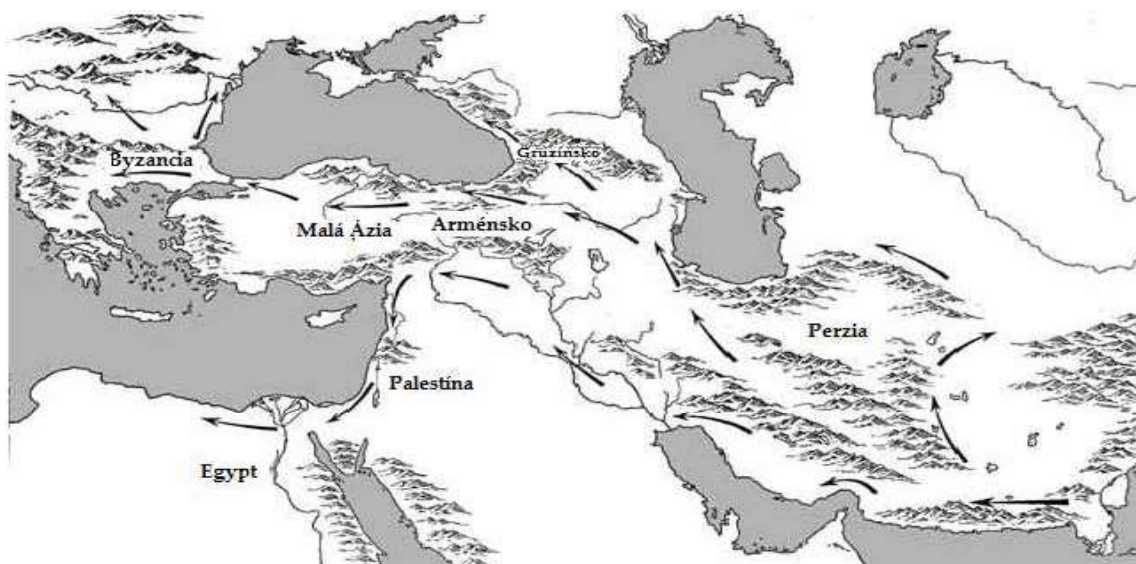
⁷⁰⁹ Pozri HANCOCK, I. 2005. *My rómsky národ – Ame sam e Rromane džene*. Bratislava: Petrus Publishers, 2005. s. 35.

⁷¹⁰ Pozri МАРУШИЯКОВА, Е. – ПОПОВ, В. 2000. *Цигани/Рома от старо и ново време*. София: ИК Литавра, 2000. s. 9.

⁷¹¹ Pozri HÜBSCHMANNOVÁ, M. 1998. Předmluva. In *Rómové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 7-8.

v rôznych byzantských lokalitách. Na území Kilikie, v dôsledku seldžuckej invázie na Kaukaz, založili kráľovstvo. Rómovia pravdepodobne prichádzali s Arménmi do styku aj mimo územia Arménska.

Mapa migrácie Rómov

Zdroj: Spracované podľa БЕССОНОВ, Н – ДЕМЕТЕР, Н. 2000. *История цыган – новый взгляд*. Воронеж: ИПФ, 2000. s. 14.

Dĺžka pobytu Rómov v Arménsku nie je známa, jej definícia krajiny tranzitu je viac menej logická z geografických dôvodov.

V spojitosti s dilemami ohľadom Arménska vzniká, pokiaľ nám je známe, doposiaľ neprebádaná otázka prvotnej formálnej christianizácie⁷¹² európskych Rómov. Kresťanská povaha legend⁷¹³ naznačuje obdobie a lokalitu formálnej christianizácie. Zrejme je, že ku stretu Rómov s kresťanstvom došlo na území Arménska alebo Byzancie. Pokiaľ je pravdivá dedukcia E. Marušiakovej a mnohých iných, tak Rómovia sa

⁷¹² Pre potreby príspevku pod pojmom formálna christianizácia Rómov rozumieme prvotný stret s kresťanstvom. Religiozita Rómov (nie antropologického typu „Róm“, ale segregovane žijúcich Rómov) je špecifickým duchovným prežívaním, ktorých jedinečnosť sa prejavuje v každej segregovanej rómskej komunite (resp. v každom cirkevnom spoločenstve) inak. Bez archeologických vykopávok alebo tematických prameňov so zreteľom na súčasné výskumy rómskej religióznej flexibility, nie je možné určiť mieru zvnútorneného stotožnenia s kresťanským učením v minulosti.

⁷¹³ Rómovia, podľa jednej legendy, boli kajúcnyimi potomkami biblického Kaina. Podľa inej, rómsky kováč ukoval klince určené pre ukrižovanie Isusa Christa.

museli s kresťanstvom stretnúť už v Arménsku. Pokiaľ sa Rómovia na tomto území nezdržali dlhšie časové obdobie, je možné sa domnievať, že miestom formálnej christianizácie Rómov bola Byzantská ríša. Kategoricky je zrejmé iba to, že Rómovia sa oboznámili s východnou ortodoxiou. Objasnenie územia stretu vyžaduje hlbší rozbor prameňov.

V Arménsku vznikli dva prúdy migrácie, jeden pokračoval ďalej na západ do Byzantskej ríše a na Balkán. Druhý, menší prúd sa vydal na juh a po Africkom pobreží prešiel až do Španielska.

RÓMOVIA A BYZANCIA

Prvá zmienka o prítomnosti Rómov v Byzancii je z monastiera Iberon na Svätej hore Atos. Hagiografický text *Život Svätého Georgia Atoskeho*, napísaný okolo roku 1068, pojednáva o heretickej skupine tzv. adsincani⁷¹⁴. Text uvádza, že v roku 1054 si cisár Konštantín IX. Monomonacha želal zahubiť divé šelmy, ktoré napadali lovnú zver v cisárskom parku Philopation. Za týmto účelom povolal samaritánsky ľud, známych kúzelníkov a mágov. Podľa prameňa povolání zver usmrtili tak, že na miestach, kde sa pohybuje rozložili „začarované“ kusy mäsa. Cisár bol z kúziel nadšený, preto požiadal, aby trik opakovali na jeho psovi. Nad začarovaným kusom mäsa Svätý urobil kríž a pes ostal na živu. Cisár vyhlásil, že pokým je po jeho boku tento bohabojný muž, nemusí sa obávať kúzelníkov, ani ich smrtiacich jedov.⁷¹⁵

V odborných kruhoch sa viedla diskusia, či skupinu „potomkov Šimona mága“ je možné považovať za Rómov. Problematickým sa nám javí taktiež časové určenie príchodu Rómov do Byzancie. Podľa nemeckej byzantologičky I. Rochow sú Rómovia za adsincani zamieňaní. Adsincani boli reprezentanti jediného významnejšieho heretického smeru, ktorý sa objavil v Byzantskej ríši v dobe ikonoklastickej epochy (8. a prvá polovica 9. storočia). Skupina sa zaoberala čarodejníctvom, astrológiou a zariekavaním. Autorka vychádza z kroniky Theofana Homologeta, ktorá vedľa ikonoklastov spomína paulikánov, adsincani a tetradiciánov. Za prvé jednoznačné svedectvo o

⁷¹⁴ Z názvu adsincani neskôr vznikol exoetnonym Cigáni u nás a v Česku, Цыгани v Rusku a na Ukrajine, Zeginer v Nemecku, Ciganos v Portugalsku a pod.

⁷¹⁵ Pozri SOULIS, G. C. 1998. Cikáni v Byzantské ríši a na Balkáne v pozdním stredoveku. In *Rómové v Byzancii*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998, s. 10.

prítomnosti Rómov I. Rochow považuje správu Nikofora Gregorasa zaznamenanú v Histórii Rhomaiké z roku 1321.⁷¹⁶ Domnievame sa, že prameň nevyjadruje počiatky rómskej sedentarizácie v Byzancii. Už začiatkom 14. storočia boli Rómovia na Spiši. Dokladuje to správa zo súpisu majetku rodiny Mariássyovcov. Ján Kunch pri spisovaní poznamenáva, že v lesoch rodiny sa pohybuje skupina „Cigánov“.

Väčšina autorov však adsincani stotožňuje s Rómami. M. Hübschmannová v tejto spojitosti poukazuje na džátí sepáriov, ktoré v rámci dharmy disponovali schopnosťami narábať s jedmi hadov. Skupiny sepáriov sprevádzali indických kupcov na obchodných cestách, preto nie je vylúčené, že niektorá zo skupín sa dostala aj do Byzantskej ríše.⁷¹⁷ Schopnosti sepáriov v novom svetle nahrádzajú kúzlo adsincani. Mäso bolo pravdepodobne otrávené hadím jedom. Správa o adsincani má mýtický kontext. Výslovne sa nedá určiť, či Rómovia boli s heretickou skupinou mylne stotožňovaní alebo naozaj prameň hovorí o jednej z indických džátí. I. Rochow v článku, ktorý publikovala o 15 rokov neskôr vyvracia svoje námietky. Na základe objavenej korešpondencie patriarchu Gregoria II. Kypria o zdaňovaní kočovných skupín tvrdí, že prvé jednoznačné svedectvo o prítomnosti Rómov v Byzancii je z roku 1283.⁷¹⁸

Rómovia svojím príchodom nevyvolávali zvláštnu pozornosť. Štátna legislatíva nemala dôvody zvlášť intervenovať⁷¹⁹. Objavuje sa rád napomenutí patriarchu Athanasia I, ktorý varuje veriacich, aby „v skleslosti, zármutku alebo

⁷¹⁶ Pozri ROCHOW, I. 1998. Hereze adhinganů v 8. a 9. století a otázka jejich dalšího osudu. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 33-41.

⁷¹⁷ Pozri HÜBSCHMANNOVÁ, M. 1998. Poznámky. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 28.

⁷¹⁸ Pozri ROCHOW, I. – MATSCHKE, K. P. 1998. Nově o Cikánech v Byzantské říši na přelomu 13. a 14. století. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. 48.

⁷¹⁹ Vychádzame z neskorších udalostí, ktoré sa udiali na území západnej Európy, kde Rómovia boli rovnako cudzí. V západnej Európe Rómovia vyvolávali pohoršovanie okolitého obyvateľstva, boli odlišní v odievaní, spôsobe života a kultúre. Za hlavné príčiny pozornosti štátnej moci, ale aj pospolitého ľudu považujeme najmä ekonomické dôvody. Pri rozvinutej cechovej výrobe tradičné rómske remeslá, ktoré vyplývali z kastovníckeho postavenia, sa nemohli uplatniť v silnom konkurenčnom boji. V západnej Európe vznikol obraz Róma, ktorý parazituje na úkor ostatných. Výsledkom bola exkomunikácia z katolíckej cirkvi v roku 1427 a následná genocída a perzekúcie. Rómov posielali na galejnícke práce, mučili a zabíjali. V roku 1548 vyhlásil snem Svätej rímskej ríše, že zabitie Róma nie je trestné. V Byzancii, aj keď o niekoľko storočí skôr, genocída a perzekúcie nenašli svoj precedens.

v núdzi nikto nevyhľadával veštcov ani kúzelníkov alebo stareny veštiace z ovsu, tých, ktorí vyrábajú amulety z medvedej srsti a nosia hadov..." a metropolitov pred adcingani, „čo diabolské temnoty vydali k záhube.“⁷²⁰ Vzhľadom na poverčivosť Byzantíncov je možné predpokladať, že mágia v tomto období sa tešila značnej obľube širokých mas, čo napokon dokazujú aj varovania patriarchu. Rómovia prevádzali tradičné remeslá. Lingvistická analýza⁷²¹ podnecuje k záveru, že pracovali najmä ako kováči.

Rómovia zotrvali v Byzancii niekoľko storočí. Silné nájazdy osmanských Turkov začiatkom 14. storočia zapríčinili postupný rozpad ríše. Krízové dôvody prinútili Rómov hľadať si obživu ďalej na Balkánskom polostrove.⁷²² Dejiny Byzancie majú v rómskej historiografii významné miesto. Rómovia pretrvali v helénskom prostredí niekoľko storočí. Dôkazom sú lingvistické štúdie I. Hancocka, ktorý dokladuje, že v nárečiach európskych Rómov sa nachádza viac ako 250 gréckych slov, viac je ich len indického pôvodu. Základná gramatika má taktiež grécke prvky.⁷²³

ZÁVER

Dejiny národa bez domova majú mnoho rozporuplných a hmlistých oblastí. V histórii Rómov je orientácia obzvlášť problematická. Príčinou je málo relevantných zdrojov, ktoré nie sú determinované „gadžovskými“ stereotypmi alebo naopak, romantizujúcimi predstavami. K súčasnému stavu rómskej historiografie u nás bezpochyby negatívne prispel bývalý režim, ktorý celú problematiku ignoroval. Rómovia a ich etnogenéza „neexistovali“. Pred rokom 1989 vládnuce kruhy Rómov považovali za ekonomicky a kultúrne zaostalú spoločenskú vrstvu a nerozvinutý predstupeň našej spoločnosti. Nízky

⁷²⁰ Pozri ROCHOW, I. – MATSCHKE, K. P. 1998. Nově o Cikánech v Byzantské říši na přelomu 13. a 14. století. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 55.

⁷²¹ Z gréckeho sveta prijali Rómovia rozsiahly slovník, v ktorom sa nachádzali pomenovania pre kovy - olovo, meď a výrobky - kľúč, podkova, klinec. Pozri SOULIS, G. C. 1998. Cikáni v Byzantské říši a na Balkáně v pozdním středověku. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 9.

⁷²² Pozri МАРУШИЯКОВА, Е. – ПОПОВ, В. 2000. *Циганите в Османската империя*. София: ИК Литавра, 2000. s. 18.

⁷²³ HANCOCK, I. 2005. *My rómsky národ – Ame sam e Rromane džene*. Bratislava: Petrus Publishers, 2005. s. 47.

kultúrny a spoločenský status je dôsledok kapitalistického zriadenia. Iba paternalistický prístup dokáže Rómov adekvátne meniť. V slovenskej etnológii existuje viacero autorov, ktorí aj napriek prizmám komunizmu, dokázali uchopiť problematiku odvážne a vydať hodnotné diela.⁷²⁴

Slovenská majorita vníma Rómov ako homogénnu etnickú skupinu, ignoruje prirodzenú rómsku variabilitu. V spoločnosti stále pretrváva obraz nevzdelaného, nezamestnaného a chudobného Róma. Táto forma však má svoj počiatok a existujú časy, kedy tomu tak nebolo. Medzi Rómami je mnoho tých, ktorí v mene „integrácie“ museli obetovať svoju identitu - kultúru neprestížneho etnika. Pevne veríme, že rómski intelektuáli sa nevzdajú svojho „romipen“, prekročia svoj tieň a budú naďalej písať históriu svojho etnika.

Rómska kultúra, rovnako aj história, je svojbytný, jedinečný a živý organizmus. Rómovia počas európskej histórie prežili niekoľko politík násilnej asimilácie, genocídu a tvrdé perzekúcie. Dnes rómska kultúra stojí na pokraji svojej existencie. Žijeme vedľa seba niekoľko storočí, naučili sme sa konať v pohodlných stereotypoch a nemáme záujem poznať a spoznávať. Ekológovia sa úporne snažia zachovať ohrozené druhy rastlín a živočíchov. O čo menej je ľudská kultúra?

Zoznam bibliografických odkazov

AB HORTIS, S. A. 1995: *Cigáni v Uhorsku*. Bratislava: Štúdio dd, 1995. 83 s. ISBN 80-9672-632-3.

БЕССОНОВ, Н. – ДЕТЕТЕР, Н. 2000: *История цыган – новый взгляд*. 1. изд. Воронеж: ИПФ, 2000. 334 s. ISBN 5-89981-180-3.

CINA, S. 2006. *Rómsky jazyk. Rómsko – slovenský a slovensko – rómsky slovník pre učiteľov rómskych žiakov*. 1. vyd. Prešov: Metodicko – pedagogické centrum, 2006. 167 s. ISBN 80-8045-419-1.

HANCOCK, I. 2005: *My rómsky národ – Ame sam e Rromane džene*. Bratislava: Petrus Publishers, 2005. 258 s. ISBN 80-88939-97-6.

HANGONI, T. 2011. Rómovia v kontexte problematiky zamestnanosti. In *Pravoslávny teologický zborník*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta

⁷²⁴ Príkladom je historicko – kulturologická práca a mnohé výskumy E. Horváthovej Čajánkovej a Arne B Manna.

- Prešovskej univerzity v Prešove, 2011, roč. 22, s. 114-119. ISBN 978-80-555-0417-9.
- HORVÁTHOVÁ, J. 2002: *Kapitoly z dějin Romů*. 1. vyd. Praha: Člověk v tísní, 2002. 84 s.
- HÜBSCHMANNOVÁ, M. 1998. Poznámky. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 26 - 32.
- HÜBSCHMANNOVÁ, M. 1998. Předmluva. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 5-8.
- KOPTOVÁ, A. - SCHMIDT, S. 2001: *The Truth about Roma – Pravda o Rómoch*. 1. vyd. Košice: Kesaj, 2001. 88 s. ISBN 80-968701-5-7.
- KUZYŠIN, B. 2010. Špecifiká rómskeho rodinného prostredia – širokospektrálna analýza. In *Sociálna a duchovná revue: Vedecko – recenzovaný zborník*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. 2010, roč. 1, číslo 1, s. 61 – 66. ISBN 978–80555-0156–7.
- МАРУШИАКОВА, Е. – ПОПОВ, В. 2000: *Цигани/Рома от старо и ново време*. 1. изд. София: ИК Литавра, 2000. 191 s. ISBN 954-8537-78-8.
- МАРУШИАКОВА, Е. – ПОПОВ, В. 2000. *Циганите в Османската империя*. 1. изд. София: ИК Литавра, 2000. 111. s. ISBN 954-8537-65-6.
- NEČAS, C. 1993. *Rómové v České republice včera a dnes*. 2. vyd. Olomouc: Ateliér Kráčalík, 1993. 99 s. ISBN 80-8067-310-9.
- ROCHOW, I. 1998. Hereze adhinganů v 8. a 9. století a otázka jejího osudu. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 33- 45.
- ROCHOW, I. – MATSCHKE, K. P. 1998. Nově o Cikánech v Byzantské říši na přelomu 13. a 14. století. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. 48-56.
- SOULIS, G. C. 1998. Cikáni v Byzantské říši a na Balkáně v pozdním středověku. In *Romové v Byzanci*. Praha: Indologický ústav FF UK, 1998. s. 9-25.

A FEW NOTES ON PRE-BYZANTINE AND BYZANTINE HISTORY OF THE ROMA PEOPLE

Anastazij MOMOT, doktorand, Orthodox Theological Fakulty,
University of Presov, Masarykova 15, 08001 Prešov, Slovakia, email:
anastazij.momot@gmail.com, tel. 00421902149826

Abstract

The primary aim of this paper is to outline basic moments in the oldest Roma ethnogenesis. Knowledge about the Indian and Byzantine history of the Roma people is intrinsically ambiguous, mutually confronting and summarizing in the implicit body. In this connection, the paper aspires to the chronological fragmentation of the issue, suggests historical contexts and particularly draws possible conclusions.

Keywords

History of Roma, Migration, Byzantine Empire, Adsincans.